

הצעת פתרון- בחינת הבגרות בהיסטוריה ב'

קיץ 2014 - שאלון 221/22116

הצעת הפתרון נכתבה על- ידי ליאור גוטמן-עידו, נוחי קרצמן, דורון קרקוס ויואב יקר, מורים להיסטוריה בבתי הספר של קידום.

שאלה 1

א. עקרונות האידיאולוגיה הנאצית:

- **עיקרון המנהיג** – המפלגה הנאצית קראה לביטול רצון הפרט (אזרח) בפני המנהיג העליון (הפיהרר). היטלר הוא הפיהרר שנבחר להוביל את גרמניה ולהשיע אותה ממעמקי האסון והחרפה שהוטלו על גרמניה במסגרת חוזה ורסאי. האמונה במנהיג ובדרך שלטונו מחייבת צייתנות מוחלטת של העם כלפי הפיהרר. בידי הפיהרר כל סמכויות המדינה ואין לערער על קביעותיו: "עם אחד רייך אחד מנהיג אחד".
- **הלאום כערך עליון** – הנאצים ראו בלאום הגרמני (בעם ובמדינה הגרמנית) כמסגרת משותפת לכלל העם הגרמני. תפקיד המדינה הוא לדאוג לסיפוק צרכו של העם, לשימור הגזע הארי ולהשתבחותו. על הפרט להשתלב באופן מוחלט במדינה כביטוי לנאמנותו ללאום. הליכוד החברתי כעם במסגרת של מדינה, חיוני לעתידו של העם הגרמני ולכן רצון הפרט ושאיפותיו האישיות בטלות אל מול האינטרסים הכוללים של הלאום.
- **עיקרון הגזענות** – תורת הגזע בסוף המאה ה-19 היו נפוצות באירופה תורות "הדרוויניזם החברתי". תורות אלו היו עיוות של תורתו של דרווין בדבר החלוקה בטבע בין הסוגים השונים של בעלי החיים. העיוות כלל השלכת (העתקת) אי השוויון בקרב בעלי החיים לחלוקה גזעית בקרב האנושות תוך יצירת מדרג הגזע בין גזעים עליונים ונחותים אשר נחשבו כשונים זה מזה מבחינה גופנית ורוחנית. על-פי הדרוויניזם החברתי (האנטישמיות המודרנית), תכונותיו של כל גזע הן מולדות ולכן לא ניתן לעבור מגזע לגזע. היהודים נחשבו על-פי תורות אלו כגזע נחות (לא דת אלא לאום, גזע) המאיים להשתלט כלכלית ופוליטית על האנושות. היטלר אימץ תפיסות אלו ואף הקצין אותם: הוא טען שההיסטוריה האנושית כולה היא מלחמת הישרדות ומאבק על שליטה בין גזעים. הגזע הנורד-ארי (עמים צפון-אירופאיים) נחשבים למשובחים ביותר מאחר והם כוללים את כל סגולות היופי, התרבות, היצירה והגבורה של האנושות. שאר הגזעים נחשבים כנחותים והם בעלי תכונות הרסניות לאנושות. הגזע הסלאבי (עמים מזרח אירופאיים), נחשב על-פי האידיאולוגיה הנאצית כתת גזע ויועד לשמש כעם עבדים לגזע הארי. היהודים נחשבו כאנטי גזע. לא בני אדם ולא בעלי חיים אשר מהווים סכנה לאנושות כולה. היטלר קבע כי על הגזע הארי לתקן המדרג הגזעי, כלומר ליצור חלוקה ברורה בין הגזעים.

- **עיקרון האנטישמיות – כיצד הצטיירו היהודים בעיני הנאצים:**
 - היהודים אם כן נחשבו כאנטי גזע.
 - תכונותיהם השטניות (החיצוניות והפנימיות) של היהודים הן מולדות ולא ניתנות לשינוי
 - מבחינה פיזית- מדעית, המראה החיצוני שלהם הינו דוחה: הם מכוערים, בעלי אף ייחודי, צמח רחב, גמלוניים ומעוותים במראם מטיל האימה.
 - מבחינה רוחנית- מדעית: יש בהם תכונות שטניות של ערמומיות טפילות ונצלנות והם זוממים באופן מתמיד להרעיל את הגזע הארי באמצעות פיתוי נערות גרמניות, נישואי תערובת ואגב כך טימוא הדם הגרמני.
 - היהודים הוגדרו כמטמאי התרבות האנושית, כטפילים אשר חיים על גבם של מעמד הפועלים והאנושות כולה (קפיטליסטים).
 - היהודים חותרים לשלוט בעולם על-ידי השתלטות על מוקדי הכוח הכלכליים והפוליטיים.
 - היהודים המציאו ומובילים את המשטר הקומוניסטי על מנת להשתלט על האנושות כולה.
 - בנוסף, היהודים הם אלו שהביאו את חרפת האסון של חוזה ורסאי עבור העם הגרמני מאחר והממשלה הסוציאל-דמוקרטית בגרמניה שזוהתה על-ידי הנאצים כמפלגה יהודית, היתה זו שחתמה על הסכם ורסאי המשפיל.
 - הגזע הארי והיטלר עצמו נבחרו ונועדו לבלום את מזימת היהודים לפני שיהרס העולם, כלומר היטלר ראה בתפקיד זה כשליחות להצלת העולם מפני היהודים.
- **”מרחב מחיה”** – כמו בעלי החיים, שמלחמת הקיום שלהם היא קודם כל על מזון ועל טריטוריה, כך גם במלחמת הגזעים האנושית. ההשתלטות במזרח על ברית-המועצות ופולין תבטיח את עתידו של העם הגרמני: אזור זה שתמיד היה בראש שאיפות הכיבוש של הגרמנים (בעיקר של בעלי האחוזות הפרוסים בצפון מזרח המדינה) היה משופע באמצעי קיום חיוניים להתפתחות האומה ולקיומה בעתיד. באוקראינה ובקווקז יש שדות חיטה ואוצרות טבע, כמו פחם וברזל. בנוסף לכך, היתה שאיפה לכבוש את מזרח אירופה במטרה להפוך את העמים הסלאבים לעבדי הרייך. יש לתקן ולהתאים את היחס שבין גודלו המספרי של הגזע הארי שבגרמניה לבין שטח המדינה (הנתון) באמצעות מסע השתלטות וכיבושים מזרחיים ובכך ליצור מרחב מחיה ללאום הגרמני.
- **שלילת הדמוקרטיה** – היטלר ראה במלחמה כאמצעי ליצירת לכידות חברתית-לאומית וגאווה לאומית. באמצעות המלחמה יושב כבודה של גרמניה אשר נפגע בעקבות הסכמי ורסאי ויובטח עתידו של העם הגרמני. הוא בז לדמוקרטיה, לליברליזם ולחופש מאחר שאלו נחשבו מבחינתו כמתכון לאנרכיה (אי סדר) שאפיינה את רפובליקת ווימאר. ההתמקדות בפרט נתפסה כמפוררת את הלכידות החברתית ואת הלאום הגרמני. בנוסף, רצון הפרט והחופש מנוגדים לעיקרון המנהיג. הפרט הוא חלק מהמכלול של האומה הגרמנית ולכן עליו לוותר על האינטרסים האישיים, להיות צייתן ולהקדיש את כל מרצו למען הפיהרר והלאום הגרמני.
- **שלילת הקומוניזם** – הקומוניזם נתפס כאויב אידיאולוגי שיש לחסלו וכמנוגד לתורת הגזע: הקומוניזם דגל בחברה שיוונית והנאציזם דגל בעליונות הגזע הארי. בנוסף, נחשב הקומוניזם כאידיאולוגיה אשר הומצאה ומונהגת על-ידי היהודים כחלק מתכניתם להשתלט על העולם ולהחריב את האנושות ומכאן הסכנה הגדולה שבמשטר זה.

- **שלילת השלום / קידוש המלחמה** – היטלר ראה באנושות כולה כמלחמת ברירה בין הגזעים ובין האומות. כל אומה נאבקה למען קיומה על חשבון האחרות ומכאן העימות המתמיד ביניהן, בדיוק כפי שקיים בין המינים בטבע. כלומר, המאבק והמלחמה הם ערכים לגיטימיים, מקודשים וחיוניים לקיומו והתפתחות של הגזע הארי. המלחמה מדגישה ומאדירה את עליונות האומה באמצעות הכיבושים ומחזקת את רגש ההשתייכות לעם ולמדינה. המלחמה מחנכת את היחיד להקרבה ולמסירות למען העם והמדינה ומחזקת את אחדות האומה.

מדוע משכה האידיאולוגיה גרמנים כה רבים:

חולשתה של רפובליקת ויימאר – חוקת "רפובליקת ווימאר" הדמוקרטית לא הגבילה באופן מהותי את קיומן ו/או את פעילותן של תנועות קיצוניות בגרמניה ובהן המפלגה הנאצית. נוכחותה היתה מרשימה ברחבי המדינה: היא הקימה ארגונים שונים כמו ה-S.A., ה-S.S. והנוער ההיטלראי – כל הגופים הללו הפיצו את התעמולה הנאצית באמצעות אסיפות, הפגנות, מצעדים וסמלים. כך נעשו מספר נסיונות הפיכה מכלל הקצוות הקשת הפוליטית. אלה העידו על אי שביעות רצון כללית ממשטר זה. גדודי צבא שגילו נאמנות למשטר הקיסרי מחד, ופעילים קומוניסטים שניסו לבצע הפיכה קומוניסטית – כל אלה ניסו, כל אחד בדרכו, למוטט את המשטר הדמוקרטי ללא הצלחה. בשנת 1923 ניסה היטלר לבצע נסיון הפיכה. הוא ביקש להשתלט על מינכן, מדינת בוואריה ולאחר מכן על גרמניה כולה. המרד אומנם נכשל, אך חיזק את מעמדו של היטלר בפוליטיקה הגרמנית והחליש עוד יותר את הלגיטימיות של הדמוקרטיה בגרמניה.

בקטע מצוין שבתקופת רפובליקת ויימאר גרמניה לא הצליחה להתמודד עם הקשיים שניצבו בפניה

אי קיומם של מסורת דמוקרטית ומוסדות דמוקרטיים בגרמניה – המשטר הדמוקרטי נכפה על העם הגרמני על-ידי הדמוקרטיה השונות וזאת במסגרת תנאי כניעתה של גרמניה במלחמת העולם הראשונה. לכן זוהתה הדמוקרטיה עם ההשפלה שחוה העם הגרמני מידי המעצמות. אך העובדה המשמעותית ביותר היא שבגרמניה לא הייתה מסורת דמוקרטית. העם הגרמני חי מאז ומתמיד תחת שלטון יחיד של נסיכים, דוכסים, מלכים וקיסרים. לכן, לא פעלו בגרמניה מוסדות דמוקרטיים והדמוקרטיה וערכיה התהוו במציאות קשה. כך התערערה הדמוקרטיה שהייתה מלכתחילה שברירת וחדשה ואשר לא היה לה סיכוי של ממש לשרוד במציאות זו. באופן זה, ניצלו גורמים קיצוניים ובראשם הנאצים את המציאות הזו והדגישו שוב ושוב כי הדמוקרטיה אינה המשטר הראוי והמתאים לאומה הגרמנית אשר קיימה מסורת מפוארת של שליט יחיד. למעשה, הדמוקרטיה בגרמניה הייתה "רפובליקה ללא רפובליקנים" הפקידות בכל מערכות השלטון לא הוחלפה והיא גילתה עוינות למשטר החדש. גם הצבא המצומצם שמר אמונים למשטר הקיסרי ולא סייע לשמירת יציבות הרפובליקה. באופן זה לא היה בסיס איתן ליציבות הדמוקרטיה ומכאן חולשתה. **בקטע מובלט כי הרפובליקה לא הצליחה להתמודד עם מגזרים רבי עוצמה. הכוונה לתעשיינים, לאנשי הצבא והפקידות שהתנגדו לקיומה ואף לא סייעו לה לבסס את אחיזתה במדינה.**

משבר כלכלי-חברתי בעקבות המלחמה – גרמניה ניזוקה מאד בשל המלחמה ותוצאותיה. בנוסף לגרעון העצום בשל עלות המלחמה, היא נאלצה לשלם פיצויים כבדים בכסף ובחומרי גלם למדינות המנצחות ובנוסף היה עליה לוותר על שטחים תעשייתיים כדוגמת חבל הסאר. המשבר הכלכלי כלל בין השאר, שיעורי אבטלה גבוהים, שחיקת ערך המטבע ופגיעה קשה במעמד הבינוני. מיליוני החיילים התקשו להשתלב בכלכלה ובחברה וכך גבר אי האמון של הציבור במשטר הדמוקרטי שזוהה כגורם המרכזי

להיווצרות המשברים וכחסר יכולת של ממש. בקטע מצוין כי שיעור האבטלה בגרמניה היה גבוה מאוד דבר שהוביל אזרחים רבים לידי הקצנה בדעותיהם.

שאלה 2

א. חקיקת "חוק ההסמכה" – בעקבות התחזקות המפלגה הנאצית בבחירות מרץ 1933, הצליחה המפלגה הנאצית להעביר את חוק ההסמכה בפרלמנט. חוק זה העניק לממשלה, כלומר להיטלר, את הזכות הבלעדית לחוקק חוקים – זכות שהיתה שמורה ברפובליקה לפרלמנט בלבד. כך הפקיע את סמכויות הפרלמנט והותיר אותו ואת חוקת ויימאר ריקים מתוכן. היטלר ביטל עיקרון חשוב בדמוקרטיה – הפרדת רשויות בדרך ליצור משטר טוטליטרי בו ירוכזו מירב הסמכויות בידי מנהיג אחד. החוק הפך את גרמניה לדיקטטורה חוקית. מרגע חקיקת חוק זה, לא היתה בגרמניה רשות מחוקקת שאמורה לקיים איזונים ובלמים עם הרשות המבצעת והשופטת. למעשה חוק זה הוא מימוש עיקרון שלילת הדמוקרטיה מהאידיאולוגיה הנאצית.

ב. "חקיקת חוק נירנברג" – הפרדה חוקית.

להלן תוכן החוקים:

- "חוק האזרחות" – חוק זה הפריד בין מי שנחשב אזרח לבין מי שזכות זו נשללת ממנו: חוק זה קבע כי אזרחות גרמנית תינתן לתושב גרמניה ממוצא ארי או נורדי אשר נאמן לאידיאולוגיה ולאומה הגרמנית. שאר התושבים נותרו ללא זכויות פוליטיות וללא הגנה משפטית. כך נסללה הדרך להפרדה חברתית ותרבותית בין היהודים לבין הארים. נקבע שבני התערובת ימשיכו להנות מזכויות אזרח חלקיות. תוספת לחוק זה הגדירה מיהו יהודי – מי ששלושה דורות לפניו הם יהודים גמורים.
- החוק להגנת הכבוד והדם הגרמני – נאסר על-פי חוק זה על קיום נישואין ומגע מיני בין ארי לבין יהודים וגם בני תערובת, אסור היה להעסיק עוזרות בית מתחת לגיל 45 ונאסר על יהודים להניף את דגל המדינה ולעשות שימוש בצבעי הלאום.

משמעות החוקים

- החוקים ביטלו למעשה את האמנציפציה שניתנה ליהודים בעבר וכך נשארו היהודים ללא הגנה משפטית.
- החוקים היו בסיס לפעילות אנטי יהודית בעתיד כלומר, הם נתנו לגיטימציה, תוקף לפעילות מוקצנת יותר כנגד היהודים בעתיד.
- תורת הגזע והאנטישמיות הפכה להיות ממצע מפלגתי לחוק המדינה, למדיניות חוקית מוצהרת, רשמית ומרכזית במדינה הגרמנית.
- החוקים יצרו שני מעמדות בגרמניה - אזרחים ארים בעלי זכויות מלאות, יהודים נתינים חסרי הגנה משפטית.

שאלה 3

א. הסבר המושג "קידוש החיים"

מאחר והנאצים לא רצו רק לשבור את רוחם של היהודים אלא אף לחסל אותם פיזית, החליטו היהודים בגטו כי לחיים יש ערך עליון. על כן יש לעשות הכול כדי להיצמד לחיים, לחיות ולנהל אורח חיים של בן אנוש וכך להילחם בניסיונות של הנאצים להטביע ביהודים (תו) סימן של תת אנוש. המושג קידוש החיים כולל את כל הפעולות שהיהודים עשו כדי להציל חיי אדם, לשמור על כבודם כיהודים ועל צלם אנוש. רעיון זה נוסח לראשונה על-ידי הרב ניסנבויס מגטו וורשה, אשר קבע "שבעבר דרשו אויבנו את הנשמה היהודית ועתה דורשים הם את הגוף היהודי וחובה עלינו לשמור עליו". עתה, קבע הרב, יש להיצמד לחיים ובכל מחיר יש לשרוד בכול מחיר ולנהל אורח חיים של בני אנוש.

ניתן לומר שכל דרכי ההתמודדות, והמאבק של היהודים, גם בתחום הפיזי וגם בתחום הרוחני, הם ביטוי, מימוש והוכחה לכך שהיהודים אכן מימשו את רעיון קידוש החיים. יתרה מזו, העובדה שמספר המתאבדים היה נמוך ביותר היא הוכחה לכישלונם של הנאצים בניסיונם לגרום ליהודים להרגיש שהם לא בני אנוש (דה הומניזציה).

פעילות חינוכית תרבותית ענפה

- למרות האיסור הנאצי, הקימו היהודים מסגרות חינוך בלתי חוקיות כמו, גני ילדים ובתי ספר. היהודים בגטאות הקימו תיאטרון יהודי, מקהלות ותזמורת ואף פורסמו ספרים. תפקידן של מסגרות ופעילויות אלו היה לספק מוצא רוחני מהמציאות היומיומית וכן לספק מסגרת ותוכן לחיים, כתגובת נגד למדיניות הנאצית שעיקרה היה לגרום ליהודים להרגיש שהם לא בני אנוש:
- מעבר לכך הוקם **ארכיון מחתרתי שנקרא בשם "עונג שבת"** שבמסגרתו עסק צוות מיומן בריכוז חומר תיעודי וברישים תורות הגטו.
- **בגטו וורשה** התקיימו עשרות קורסי הכשרה מקצועית שבהם למדו אלפי תלמידים; הופעלו במחתרת שתי גימנסיות עבריות, ושני תיאטראות, עשרות יצירות ספרותיות נכתבו ופורסמו. בגטו נחגגו חגים שונים כמו חנוכה ופורים.
- **בגטו לודז'** נפתחו קורסים מחתרתיים להשכלה גבוהה; היודנראט הפעיל מערכת חינוך שכללה 45 בתי-ספר במסווה של 'סדנאות עבודה'. בנוסף, הוקמה תזמורת של עשרות נגנים שערכה קונצרטים רבים.

פעילות דתית – על אף האיסורים החד משמעיים של הנאצים המשיכו חלק מהיהודים לקיים אורח חיים דתי בסתר, להתפלל ולשמור על כשרות. בגטו נחגגו חגים שונים כמו חנוכה ופורים.

ב. דרכי התמודדות עם קשיי הקיום הפיזי בגטאות:

הברחת מזון – רבים השתתפו בפעילות להברחת מזון אל תוך הגטו באמצעות טיפוס על חומות הגטו, מנהרות תת קרקעיות וחורים בחומה – כל זאת תוך סיכון חייהם. בתוך הגטו הוקמו מפעלים ובתי מלאכה של ייצור למען הגרמנים או למען השוק הפולני, בהם עסקו יהודים תמורת שכר זעום. חלק מהיהודים אף יצא לעבודות כפייה במחנות עבודה מחוץ לגטו. בנוסף, הקימו היודנראטים בגטו מפעלים

לייצור קמח וסוכריות מקליפות תפוחי אדמה יבשות. כמו כן, יוצרו סבונים מעצמות סוסים על מנת לשמור על היגיינה אישית.

הקמת מרפאות – המחסור בתרופות הביא לניסיונות רבים להבריח תרופות ואמצעים רפואיים לתוך הגטו. בחלק מן הגטאות הוקמו קופות חולים ואפילו בתי חולים בהם טופלו החולים והפצועים.

בגטו הוקמו **מטבחים עממיים** בהם סופקו בעיקר לילדים ולנזקקים אשר זכו לארוחות יום יומיות.

תנאי הקור הקשים הביאו לניסיונות הישרדות של האוכלוסייה כמו פירוק רהיטים, בתים הרוסים ועצים, כל זאת על מנת לשרוד.

ומחוצה זכו היהודים לשכר זעום ולעיתים רק לתוספת מזון.

בגטו הוקמו **מוסדות שסיפקו צרכים בסיסיים לנזקקים** למשל הוקם ארגון בשם "ועדי בתים" אשר תמך במשפחות מוכות מחסור והקים עבורם מטבחים עממיים שם הם קיבלו ארוחות יומיות. כמו כן עסק ארגון זה בסיוע רפואי לנזקקים ואף בפעילות חינוכית תרבותית כמו גני ילדים ובתי יתומים. ארגון נוסף שפעל בגטו היה "הצנטוס" אשר קיבל סיוע מארגון "הגוינט" ארגון העברת אספקת מזון לתושבי הגטו.

שאלה 4

א. היהודים התקשו להבין שמטרת הנאצים להשמיד את היהודים **מהסיבות הבאות**:

הנאצים ניסו ליצור עמימות ביחס למטרה הסופית-"השמדה". את העמימות הם השיגו גם במידע שהם סיפקו ליהודים: "...היהודים מועברים ליישוב מחדש במזרח..."

עמימות זו נשמרה אף במונחים שהשתמשו בהם הנאצים בעת ועידת ואנזה: "...הפתרון הסופי של בעיית היהודים...", ללא שימוש במילה המפורשת השמדה.

בקטע המקור שלפנינו מוצגת סיבה נוספת לאותה עמימות שנוצרה בקרב היהודים, והיא מדיניותם של ראשי היודנראט. חלק מראשי היודנראט ניסו לנקוט במדיניות אשר תאפשר את המשך קיומו של הגטו. בבסיס מטרה זו עמד החשש שאם היהודים בגטו ידעו על השמדה המתבצעת במחנות, בבורות הירי ובגטאות, תיווצר אנרכיה שעלולה להוביל למרד או לאבדן תקווה בקרב יושבי הגטו. אי לכך בעת שהגיעו ידיעות על השמדה חלק מראשי היודנראט העלימו מידע זה מהיהודים.

גישה זו באה לידי ביטוי בקטע המקור: " בסוף אפריל הגיעו לגטו וארשה שניים מחברי בית"ר שנמלטו מן הטבח בלובלין, ודיווחו על מה שקרה בלובלין-למעשה הגטו בלובלין חוסל....., ...שני חברי בית"ר פנו אל ראש ועדת התיאום הציונית בגטו, אולם תגובתו הייתה: "אל תפיצו סיפורי זוועה. יהודי לובלין לא חוסלו בבלזץ ובסוביבור, הם נמצאים ברובנו ובפינסק"..."

ב. שתיים מן הדילמות של חברי היודנראט בזמן ביצוע "הפתרון הסופי":

(להלן מוצגות ארבע דילמות ודרכי התמודדות)

דילמת השילוחים למחנות ההשמדה – ההתמודדות עם האקציות בגטאות

בתקופת הפתרון הסופי גברו והקשיים שליוו את היודנראטים והשניות בתפקידם העמיק. היודנראטים, יחד עם אנשי המשטרה היהודית (שהיו כפופים להם) נדרשו לקחת חלק בגירושים למחנות ההשמדה. הם נאלצו לפרסם מודעות על הגירושים הקרבים ולקחת מדי פעם חלק בבחירת הנשלחים.

1. **הדילמה האם לשתף את תושבי הגטו במידע לגבי מדיניות ההשמדה** כלומר לעדכן אותם כי מי יוצא משערי הגטו נשלח למוות. דילמה זו מתחדדת על רקע השניות בתפקידם של היודנראטים. יש לזכור כי הם מונו ע"י הנאצים והיו מחוייבים להוראותיהם ויחד עם זאת הם נטלו על עצמם את התפקיד והאחריות לדאוג לקהילת היהודים בגטאות.

2. **האם וכיצד להציל את היהודים מן השילוחים.** כל ניסיון להציל את יהודי הגטו מהגירושים למחנות ההשמדה -משמעותו היתה אי מילוי הציווי ע"י הנאצים וסכנה לכלל תושבי הגטו.

3. **את מי לשלוח להשמדה? האם ניתן להציל חלק מן היהודים?**

היודנראטים נאלצו לבחור מי ישלח להשמדה במסגרת מילוי מכסת השילוחים בכל אקציה. בספטמבר 1942 יצרו הנאצים דילמה אכזרית עבור היודנראטים בגטו לודז' (ראה בהמשך). הם הורו להם לשלוח לגירוש (להשמדה) כ-20 אלף יהודים, זקנים וילדים. על היודנראטים הוטלה המשימה לשכנע את תושבי הגטו למסור את ילדיהם להשמדה ולא יעשו זאת הנאצים אשר ישלחו את כלל התושבים בגטו להשמדה. כלומר היודנראטים ביקשו להרוויח זמן ולדאוג לקיומם (הפיזי) של שאר אנשי הקהילה היהודית בגטו. כך התמודד ראש היודנראט עם דילמה זו (פניה לקהל והצגת האלטרנטיבה). הם שאפו להחזיק מעמד ולשרוד מתוך תקווה שהמלחמה תסתיים בקרוב.

4. **הויכוח/העימות של היודנראטים מול המחותרות- אנשי תנועות הנוער**

היו אלה אנשי תנועות הנוער שהיו הראשונים אשר ביקשו למרוד בגטאות. היודנראטים התנגדו ליוזמה זו וטענו כי הנאצים נוחלים תבוסות בשדה הקרב (1942 ואילך) והדבר מעיד על סופה של המלחמה ועל תקווה להנצל. מכאן, שאין ליזום מרד שעלול לסכן את שלומם של שאר תושבי הגטו. יתרה מזו, היודנראטים האמינו כי המניע העיקרי להשמדה הנאצית הוא חוסר רצונם של הגרמנים לקיים יסוד בלתי יצרני חסר תועלת (היהודי). לכן, הם (היודנראטים) שאפו להפוך את הגטאות ליצרניים ופעלו להקמת מפעלים ובתי מלאכה בגטו אשר סיפקו תוצרת צבאית לגרמנים. בדרך זו ביקשו היודנראטים לשנות את התפיסה הנאצית כי היהודי הינו נצלן וטפיל ולהוכיח כי הגטו שלהם (כמו בוילנה ובביאליסטוק) הינו יצרני. כך הם ביקשו למנוע את השילוחים או לפחות לדחות את מועד ביצוע פינוי הגטו כלומר להפוך את העבודה לדרך הצלה.

שאלה 5

א. **הקשר האידיאולוגי** – היטלר לא התייחס למלחמה בברה"מ כמלחמה רגילה, אלא כאל מלחמה אידיאולוגית. במלחמה כזו, הוא טען, החיילים לא מרחמים על האויב ולא מתנהגים ע"פ החוק הבינלאומי. הגרמנים יצאו למלחמה בברה"מ כדי לסלק מהעולם את האויב האידיאולוגי הגדול שלהם – הקומוניזם. היטלר טען שהיהודים הם אלה שיצרו את הקומוניזם, וזאת כדי להשתלט על העולם. לפיכך, חיסול הקומוניזם חייב גם את השמדתם של היהודים.

הריחוק הגיאוגרפי מהמולדת ויחס הבוז לעמים הסלאביים הנחותים גרמו לתחושה שאין צורך להתחשב בדעת הקהל או להיכנע לעכבות מוסריות כלשהן. ניצחונות הנאצים בשדה הקרב עודדו אותם לפעול ללא כל חשש מביקורת מצד מדינות אחרות בעולם.

הצורך לטפל במספר רב של יהודים שאמור להתוסף לאחר הכיבוש הנאצי הביא לפתרון קיצוני שיחליף את הפתרונות הקודמים. הנאצים בעקבות כיבושיהם הנרחבים שלטו על קרוב ל-5 מליון יהודים. במצב זה היה ברור לנאצים כי פיתרון הגטאות לבעיה היהודית אינו רלוונטי ויש למצוא פתרון אחר.

שיתוף פעולה של האוכלוסייה המקומית חלק גדול מהאוכלוסייה המקומית ראתה בנאצים משחררים משלטונו של סטאלין ומכיוון שחלק מאוכלוסייה זו הייתה אנטישמית ניתן היה להשתמש בה כנגד היהודים. פקודה לגיוס מקומיים למשימות שיטור הוצאה על ידי הימלר ב-25 ביולי 1941.

בתנאים החדשים שנוצרו יכלו הנאצים ליישם את האידיאולוגיה הנאצית על פי ראות עיניהם וליצור "סדר חדש" שבו מושמד היהודי כחלק מהמאבק בין הגזעים.

ב. גם כאשר דחק הצבא האדום את הנאצים ממזרח אירופה לא נפסקה השמדת היהודים. רוב האסירים הובלו בצעדות אכזריות לכיוון גרמניה. במסעות פינוי אלה היו קשיים רבים כגון מזג אוויר חורפי קשה, מחסור במים ומזון, כאשר השומרים שליוו את המסעות הרגו יהודים רבים באופן אקראי. מספר היהודים שנרצחו בצעדות אלה מוערך ב-150 אלף. לפי מספר הנרצחים ברור שהנאצים ראו בצעדות אלה דרך להמשך חיסול היהודים שעוד נותרו.

מטרות צעדות המוות

- ניצול האסירים לעבודות כפיה
- שימוש באסירים כקלפי מיקוח – חילופי שבויים עם תום המלחמה
- העברת האסירים מגטאות/מחנות ריכוז לגטאות/ מחנות גדולים יותר

שאלה 6

א. שתיים מן המטרות של המורדים בגטאות היו :

- בכרוז מיוחד שחובר ע"י אבא קובנר (משורר ולוחם) שולל המחבר את אי הודאות מעל גורל היהודים שהוצאו מהגטו וקובע חד משמעית שכולם נרצחו. בכרוז נאמר כי רצח יהודי גטו וילנה אינו עניין מקומי אלא צעד ראשון במזימתו של היטלר להשמיד את יהודי אירופה. המסקנה המתבקשת בנסיבות אלה היא: **"עדיף למות כלוחמים בני חורין מלחיות בחסד מרצחים..."** הכרוז הציב בפעם הראשונה בפני היהודים את הדרישה להתנגד לנאצים תוך שימוש בנשק.
- האחיזה בנשק תגאל את כבודו של העם שנירמס ותאפשר מוות בכבוד. מאבק בגבורה ישמש דוגמא בהיסטוריה של העם היהודי, דוגמא עליה יתחנך הנוער היהודי שיגדל בא"י, דוגמא למרד ולא לכניעה, דוגמא למוות מתוך כבוד ולא מתוך כניעה... **"האחריות מוטלת עלינו למען שמש דוגמא לדורות הבאים..."** **"למען שלוש שורות בהיסטוריה..."**
- **נקמה בנאצים.**

שתיים מן הדילמות של המורדים :

1. עיתוי המרד(התלבטות)- ההכרעה הקשה ביותר הייתה שאלת עיתוי המרד, מאחר והיה ברור שכל עוד ונותר סיכוי אפילו הקלוש ביותר להינצל, אסור להתחיל במרד ולסכן את חייהם של כל יושבי הגטו. ההכרעה שהתקבלה הייתה שהמרד יפרוץ כאשר יהיה ברור שהנאצים מתכוונים לחסל את כל יושבי הגטו, משום שכשהמרד פורץ לא ניתן לתקן טעויות.
 2. האם לפעול מתוך הגטו או מהיערות? - שאלה מרכזית שהטרידה רבים בגטאות הייתה האם לפעול מתוך הגטו הסגור שבו הסיכויים להינצל קלושים או אולי לברוח מהגטו ליערות ושם להצטרף לפרטיזנים, ובכך להגדיל את הסיכוי להינצל. דילמה זאת פילגה רבים בתוך הגטאות, שכן לחימה מתוך הגטו סיכנה את יושבי הגטו, אולם יציאה ליערות הייתה כרוכה בניתוק מהקהילה ומהמשפחה, בנוסף רבים מהפרטיזנים היו אנטישמיים והייתה סכנה של הסגרה לנאצים.
- ב. להלן הסיבות לכך שמרד גטו וורשה הפך להיות סמל לגבורה היהודית בשואה :

- **היה זה המרד העירוני הראשון מקרב כלל המרידות בגטאות.**
- **המרד נמשך זמן רב יחסית – 27 יום.** הלוחמה ההרואית של 60,000 תושבי הגטו בתנאים קשים הביאה לנסיגות חוזרות ונישנות של הכוחות הגרמניים שספגו מאות נפגעים.
- **היקף התמיכה: כלל האוכלוסייה, 60,000 איש,** תמכה במורדים והסתתרה בבונקרים כחלק ממאמץ ההתנגדות הכולל. היתה זו הפעם הראשונה שבה היה שיתוף פעולה מלא בין עשרות אלפי תושבי הגטו ללוחמים – דבר שבא לידי ביטוי כאשר הנאצים נכנסו לגטו ומצאו אותו לכאורה שומם מאדם. היודנראט והמשטרה היהודית איבדו את השליטה על האנשים בגטו

- ראוי לציין את **שיתוף הפעולה בין כלל הפלגים ותנועות הנוער** המגוונות בגטו, אשר התגברו על חילוקי הדעות ביניהן והתאגדו לראשונה במאבק המשותף בהנהגת מרדכי אנילביץ'.
 - **ההכנות למרד נערכו חודשים רבים מראש** והן כללו הכנת בונקרים תת קרקעיים, הכנת מזון ושתייה לחודשים ארוכים, הכנת תרופות, יצירת פתחי אוורור וחיבור קווי חשמל וצינורות מים.
 - המורדים **הצליחו לרתק כוחות גרמניים גדולים** – 2000 חיילים כולל טנקים, עד שהוחלט להעלות באש ולפוצץ את בתי הגטו. רק אז נכנעו אחרוני התושבים והנאצים החליטו לשרוף את בית הכנסת הגדול בוורשה.
 - **המרד היהודי זכה להוקרת כבוד בלתי רגילה בקרב המחתרת הפולנית**, אשר סירבה עד אז לשתף פעולה עם הכוחות היהודיים. העיתונות המחתרנית הפולנית שאבה השראה מהמרד היהודי ותוך זמן לא רב, מרדה המחתרת הפולנית כנגד הכוחות הנאציים בוורשה.
- לאור מאפייניו הייחודיים של מרד גטו ורשה הוא הפך למופת ללחימה יהודית בגטאות, לא רק בקרב היהודים אלא אף בקרב המחתרת הפולנית.**

שאלה 7

א. השיקולים להעברת שאלת א"י לאו"ם

- נסיון של בריטניה באמצעות האו"ם ללחוץ על הצדדים המעורבים לקבל את המשך המנדט הבריטי.
 - בריטניה נחלשה צבאית, מדינית וכלכלית ולכן לא יכלה להמשיך ולשלוט בא"י.
 - הקרע המדיני עם ארה"ב. הלחץ של טרומן להביא לסיום המנדט.
- ב. הצעת הרוב של ועדת אונסקו"פ:**
- סיום המנדט הבריטי,
 - חלוקת הארץ הוועדה שרטטה את גבולות המדינות המוצעים על ידה. היא קבעה שהמדינה היהודית תהווה כ-62% מהארץ והמדינה הערבית תהווה כ-38% מן הארץ.
 - הענקת מעמד בינלאומי לירושלים, בחסות האו"ם.
 - כמו כן המליצה הצעת הרוב על איחוד כלכלי בין שתי המדינות העצמאיות העתידות לקום בארץ ישראל.

התגובות השונות להצעת החלוקה

היהודים קיבלו את ההצעה בסיפוק רב: היתה זו גולת הכותרת של המאבק שניהל היישוב מתום המלחמה להשגת עצמאותו. העם היהודי קיבל לגיטימציה בינלאומית רשמית לשאיפותיו הלאומיות ונערך לקראת העלאת עקורי השואה ויהודי שאר העולם. המדינה היהודית העתידית כללה את הנגב, שהיווה נכס אסטרטגי שבו תוכנן ליישב את מיליוני העולים העתידיים ולפתחו בפן הכלכלי. כמו כן כללה המדינה היהודית מוצא לשני ימים (התיכון וסוף) ושליטה על מרבית מקורות המים בצפון, לרבות הכינרת. יחד עם

זאת, התכנית כללה בתוכה חסרונות כגון אי הענקת ריבונות יהודית בירושלים תוך הפיכתה של זו לבינלאומית, וסכנה לניתוק שני חלקיה של המדינה היהודית על-ידי הצד הערבי במקרה של עימות עתידי.

לעומת זאת, **ערביי ארץ-ישראל** דחו את התכנית על הסף, הכריזו על שביתה כללית ופתחו במלחמת אזרחים כלפי היישוב היהודי. הם סרבו לכל פשרה טריטוריאלית והיו נחושים להוכיח לאו"ם ולמעצמות כי המדינה היהודית לא תוכל לשרוד כלכלית וצבאית, וכך ביקשו לרוקן מתוכן את תכנית החלוקה. **מדינות ערב** התנגדו גם הן לתכנית החלוקה. הן מסרו הצהרה באמצעות הליגה הערבית (ארגון בין-ערבי שפעל לשם תיאום ושיתוף פעולה בין מדינות ערב) לרכז צבא מתנדבים שיפעל לעזרת ערביי ארץ-ישראל.

שאלה 8

א. הסיבות לשינוי המדיניות בקרב הנהגת היישוב כלפי בריטניה לאחר מלחמת העולם השנייה :

- האכזבה מאי קיום הבטחותיה של ממשלת הלייבור לבטל את הספר הלבן השלישי כלומר המשך מדיניות הספר הלבן השלישי

- מצוקתם של ניצולי השואה במחנות העקורים.

- התחמקותה של בריטניה מיישום הוועדה האנגלו- אמריקאית

דוגמאות לשינוי בתחום הצבאי :

הפעילות במסגרת תנועת המרי העברי :

ליל הגשרים, ליל הרכבות ופיצוץ מלון המלך דוד.

ב. **מאבק בתחום ההעפלה :**

מטרות ההעפלה וחשיבותה :

- הצלת פליטי השואה והגשמת שאיפתם להקים את ביתם החדש בא"י.
- לעורר את דעת הקהל בעולם כנגד מדיניות הספר הלבן מתוך תקווה ללחץ בינלאומי לשינוי במדיניות הבריטית.
- חיזוק היישוב – הגדלת מספר היהודים בארץ ישראל גם כחלק מהערכות לקראת עימות עתידי עם הערבים וכמובן לעצב את גבולות המדינה היהודית בעתיד באמצעות שיישובם של העולים בכל רחבי הארץ ובעיקר ביישובי ספר.

קשיים במבצע ההעפלה

- "המוסד לעלייה ב" החל לרכוש ספינות בעצמו אך נתקל בקשיים בשל בעיות מימון ופיקוח הדוק של הממשלות על המספנות. הוא גם התקשה לגייס ימאים זרים שיסכימו להסתכן בהפלגה, גם בעבור כסף רב. רבי החובלים הזרים שנשכרו למשימה הסתכנו בהעמדה לדין על-ידי הבריטים, דבר שהקשה על מילוי תפקידם. הספינות עצמן היו צריכות לעבור הסבה משמעותית כיוון שלא נועדו להסיע נוסעים – וודאי לא במספרים בהן הועמסו – וגם בכך עסקו שליחי ההעפלה באירופה. הספינות הועמסו במספר נוסעים רב מקיבולתן הרגילה, ותנאי המגורים בהן היו קשים מאוד:

- באוגוסט 1946 החלו הבריטים לגרש מעפילים שספינותיהם נתפסו למחנות מעצר באי קפריסין. מחזות התנגדותם של המעפילים בנמל חיפה עלו לעיתים קרובות לכותרות החדשות בעולם ומיקדו את תשומת הלב למאבקם של היישוב והמעפילים.

שאלה 9

א. יעדי מדינות ערב- המניעים לפלישה

1. חיסול קיומה של מדינת ישראל כמדינה מתוך התנגדות עקרונית לתכנית החלוקה.
2. שאיפות להתרחבות טריטוראליות. שיקול נוסף שהוביל לפלישה היה סיכול תכניתו של המלך עבדאללה הירדני לפלוש לארץ-ישראל ולספח חלקים מארץ-ישראל המערבית. מדינות ערב ביקשו למנוע מן הירדנים להשתלט על ארץ ישראל באמצעות פלישה מסכלת ולמעשה להרחיב את אזורי השליטה של כל מדינה.
3. שיקולים פוליטיים פנימיים של שליטי מדינות ערב. אלו היו נתונים ללחץ כבד מצד דעת הקהל הערבית שביקשה לסייע לערביי א"י במאבקם לעצמאות.

הגורמים לכשלון הפלישה:

- עמידת גבורה של חיילי המדינה היהודית שנלחמו על מולדתם והגנת משפחתיהם.
- חוסר תיאום בין צבאות מדינות ערב.
- זילזול של מדינות ערב בכוחות הישראליים.

א. בעיית הפליטים הפלסטינים –

- בעיית הפליטים נוצרה במהלך מלחמת העצמאות והיא מהווה את אחד הנושאים המרכזיים השנויים במחלוקת בין מדינת ישראל לבין העם הפלסטיני והעולם הערבי כולו עד עצם היום הזה.
- כאשר החלו הכוחות היהודיים לעבור לאסטרטגיה של התקפה – החל להתעורר פחד בקרב האוכלוסייה הערבית בארץ. את תחושת הפחד ליבו שידורים בתחנות ערביות. הן הציגו את הלוחמים היהודים כשואפי נקם והרג. את הבריחה של ערביי ארץ-ישראל ב-1948 לא עצרה ההנהגה המקומית, וברוב המקרים היו חבריה היו הראשונים לבריחה.
- גם צבאות ערב לא הציגו עצמם, כמי שבא לסייע לערביי ארץ-ישראל ולא פעלו כגורם מרגיע ועוצר בריחה. המנהיגות היהודית לא מנעה לרוב את הבריחה ובמקומות מסויימים האמינה כי האוכלוסייה תוכל לחזור.
- ישנן מספר גישות אשר מסבירות כיצד נוצרה הבעיה, הצד הערבי טוען עדיין כי ישראל (וקודם לכן היישוב היהודי) גרשה במכוון את האוכלוסייה הערבית בתוכנית יזומה לשם טיהור ארץ-ישראל מאוכלוסייה ערבית.
- גישה נוספת בה תומך הצד הישראלי טוענת כי הפלסטינים ברחו מארץ-ישראל בזמן המלחמה – כל זאת ביוזמתם ובעידודם של מנהיגי העולם הערבי. אותם מנהיגים הבטיחו לאוכלוסייה אשר נמלטה כי יובטח להם לשוב לביתם לאדמתם לאחר חיסולה של המדינה היהודית.

א. על פי הקריקטורה

מדינת ישראל הופתעה בגלל שראשיה היו שבויים ב"קונספציה" שהנחת היסוד שלה הייתה כי מצרים לא תצא למלחמה בישראל לפני שתשלים את בניית כוחה, בעיקר את חיל האוויר שלה. על יסוד הנחה זו סברו גורמי מודיעין כי מלחמה אינה צפויה לפני 75'.

ניתן לראות זאת בקריקטורה בניתוקם של ראשי המדינה מהמציאות. גלילי לא רואה את המציאות, גולדה מסרבת לשמוע את הקולות שסביבה ודיין נמצא ביקום מקביל. הם מסרבים להתייחס ברצינות לתמרונים הצבאים המצריים.

גורמים למלחמת יום הכיפורים

- מדינות ערב מעוניינות לנקום על ההשפלה שחוו במלחמת ששת הימים תוך רצון להחזיר את שטחי המולדת שאבדו.
- מדינת ישראל מסרבת לגישושיה של מצרים סביב שיחות שלום אפשריות. כלומר מצרים ביקשה לשבור את הקיפאון המדיני עם ישראל

- המלחמה הקרה- ברה"מ מחמשת את מצרים וסוריה לקראת סבב של לחימה מול בת טיפוחיה של ארה"ב, מדינת ישראל.

ב. השפעות של מלחמת יום הכיפורים:

השפעות המלחמה

א. בתחום החברתי (השפעה על החברה הישראלית):

1. **הופעת תנועות מחאה**, אשר אנשיהן היו קצינים וחיילים שחזרו מן המלחמה. המוכר ביותר סרן מוטי אשכנזי אשר במלחמה מלא תפקיד של מפקד מעוז "בודפשט" בצפון התעלה, המעוז היחיד שלא נפל בידי המצרים. תנועות המחאה קיימו הפגנות וקראו להתפטרות הממשלה ואישי מפתח בה.
2. **תחושות קשות של אבל ושכול- מסק ההרוגים היה גדול מאד (2800 חיילים) והחברה הישראלית התאבלה על בניה שנפלו. הטיפול בנושא השבויים והנעדרים הביא לתחושות של חוסר אונים בחברה הישראלית . נושאים כאובים אלו הפכו למרכזיים בציבור הישראלי. הוקם מרכז מיוחד לאיתור שבויים ונעדרים ונעשו מאמצים רבים בשנים הבאות להתחקות על גורלם של הנעדרים.**

בתחום הכלכלי

1. **המלחמה עלתה לישראל סכום של שנת תל"ג (תוצר לאומי גולמי) והחוב החיצוני של ישראל הגיע לממדים כאלה שהיא נזקקה למיליארדי דולרים של סיוע כלכלי אמריקני מדי שנה. עקב המחיר הכבד של המלחמה בנשק והנזק הכלכלי הכבד - גברה תלותה של ישראל בסיוע צבאי, כלכלי ודיפלומטי מצד ארה"ב**

בתחום הפוליטי

1. **שינויים במפה הפוליטית: ועדת אגרנט אמנם פטרה את הדרג המדיני מאחריות למחדלי המלחמה, אך תנועת המחאה נגד הממשלה הביאה להתפטרות שר הביטחון משה דיין ולאחריה את התפטרות ממשלת גולדה מאיר.**
2. **מהפך פוליטי: הביקורת הציבורית הנמשכת על הממשלה גרמה למהפך הפוליטי של 1977 בו עלתה לשלטון מפלגת הליכוד ובראשה מנחם בגין.**

שאלה 11

א. תהליך הדה קולוניזציה- תהליך שחרורן של מושבות (קולוניות) באפריקה ובאסיה משליטת המעצמות האירופאיות. התהליך החל במרכז אסיה והתרחב בהדרגה. בעקבות תהליך זה התקבלו לאו"ם בשנים 1945-1965, 55 מדינות כחברות חדשות.

גורמים:

1. אידיאולוגיים- התפתחות רעיון הלאומיות/ התנגדות אידיאולוגית לקולוניאליזם בשתי מעצמות העל/ דעת הקהל העולמית.
2. פוליטיים- משבר כלכלי אחרי מלחמת העולם השנייה/ ירידה ברווחת המושבות.
3. כלכליים- שינוי יחסי הכוחות בעולם והשפעת 'המלחמה הקרה'/ המאבק של התנועות הלאומיות/ תפקידו של האו"ם/ הקמת הליגה הערבית (1941)/ השלכות מלחמת העולם

ב. ההשפעה של תהליך הדה קולוניזציה על גורל היהודים בארצות האיסלאם:

- שינוי תרבותי- אחד הביטויים של הדה קולוניזציה היה התרחקות מהתרבות המערבית שהביאו עמן המדינות הקולוניאליות. היהודים, אשר אימצו בד"כ תרבות זו, מצאו עצמם עתה בסביבה תרבותית אחרת, התרבות הערבית שהשתלטה בהדרגה על הווית החיים בארצות השונות (שפה, לבוש, מנהגים, תרבות ושלטון).

- התגברות השנאה ליהודים- היהודים זהו כתומכי המשטר הקולוניאלי. התוצאה הייתה העמקת השנאה ליהודים והתגברות הפעילות נגדם. עם זאת חשוב לציין כי היו גם יהודים (מעטים) שתמכו בתהליכי הדה קולוניזציה מסיבות אידיאולוגיות (האמונה בזכות ההגדרה העצמית) ומתוך הנחה שמדינות הלאום שתוקמנה תהיינה דמוקרטיות ותבטחנה את הקיום היהודי בתוכן. כמו כן יש לציין כי המאבק לשחרור לאומי מיתן בשלבים מסוימים מגמות אנטי יהודיות, מתוך הנחה של התנועות הלאומיות כי פגיעה ביהודים עלולה לפגוע בתדמיתן ולעכב את השגת העצמאות. אך לאחר השגת העצמאות הותר הרסן ותהליך הרחקת היהודים מהחברה והפגיעה בהם הגיעה לשפל חסר תקדים.

שאלה 12

א. הבעת עמדה

פעולות ממשלת ישראל יצרו בעיות:

- דיור- קיפחו על העולים יוצאי ארצות האסלאם הן במיקום והן באיכות הדיור.
- חינוך- התעלמו מהייחוד של כל תרבות ותברות תוך הקניית תרבות אחידה.
- תעסוקה- לא פעלו למען יצירת מקומות עבודה עבור העולים השונים וכך נוצרה אבטלה כבדה.

פתרון בעיות:

- דיור- יצרו מקומות דיור עבור מאות אלפי העולים שהגיעו למדינת ישראל.
- חינוך- יצרו מסגרת מאחדת שסייעה לגישור תרבותי בין העולים השונים.
- כלכלה- אימצו את מדיניות הצנע.

ב. תפיסת ה"רב תרבותיות" - ייחודה של תפיסת הרב תרבותיות ביעד השונה שהיא מציבה לעצמה, משמע ויתור על חלום יצירת חברה חדשה ואחידה, תוך הכרה שחברת מהגרים בנויה מפסיפס תרבותי. בגישת הרב תרבותיות "הקבוצות השונות שומרות על זהותן, על האתניות, המנהגים, האמונות, השפה והמיתוסים שלהן אך יחד עם זאת מאוחדות בנאמנותן הלאומית."

שני ביטויים-

- א. קולנוע- מתן מקום לכל תרבות ותרבות בחרה הישראלית באמצעות סרטים המספרים על העדות השונות. לדוגמא- "סוף העולם שמאלה", "מפריח היונים".
- ב. מוזיקה- בתחנות הרדיו בישראל ניתן לפגוש מוזיקה מזרמים שונים (פופ, רוק, אתני וכו').
- ג. תקשורת- ישנם ערוצים שונים שמוכוונים לאוכלוסיות עדתיות שונות. לדוגמא- ערוץ 9.